

Sivistystoimen lausunto luonnoksesta Vantaan kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaksi valtuustokaudelle 2017–2020

Lautakunnilta on pyydetty lausuntoa suunnitelmakokonaisuudesta Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen Vantaan kaupungin toimintatapana – Vantaan kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma valtuustokaudelle 2017–2020. Suunnitelmakokonaisuus koostuu kolmesta osasta, joista lausuntoa pyydetään työkirja-osuudesta ja kaupunkitasoisesta toiminnallisesta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta valtuustokaudelle 2017–2020. Sivistystoimen lausunto on koostettu tulosalueilta saatujen lausuntojen perusteella.

Perusopetuksen tulosalue on lausunut suunnitelmakokonaisuudesta seuraavaa:

Työkirjan tekstin lomassa olevat pohdintatehtävät auttavat tarkastelemaan omaa toimintaa ja aakkosellinen hakemisto avaa käsitteitä ja tuo työkirjan käyttäjälle paljon lisää tietoa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön monimuotoisuudesta.

Perusopetuksessa laaditaan syksyllä 2016 ensimmäistä kertaa lakisääteisesti koulukohtaiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat. Koulujen tayv-suunnitelmia käytetään jatkossa johtamisen välineenä osana vertaisauditointia. Koulujen tasa-arvotyön kehittymistä seurataan myös Hyvinvointikertomuksessa. Samoin oppimistuloksia käsitteleviä tutkimuksia hyödynnetään vertaisauditoinnissa. Oppimistulosten arviointitutkimusten tulokset tuovat esiin piilossa olevia asenteita, jotka voivat vähentää yhdenvertaisuutta.

Perusopetuksen uusien koulukiinteistöjen suunnittelussa huomioidaan jatkossa tasa-arvo ja sukupuolineutraalius uudella tavalla. Uusi opetussuunnitelmakin edellyttää asian huomioimista. Käsityö oppiaineena on esimerkki kuinka OPSin kautta puretaan vanhaa toimintakulttuuria, jossa aiempi toimintatapa on ollut varsin sukupuolisidonnaista.

Kun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä tehdään, tulee muistaa, ettei yhdenvertaisuus tarkoita aina samalla kauhalla jakamista. Perusopetuksessa on paljon oppilaita, jotka tarvitsevat tukevamman alustan ponnistaakseen elämässään eteenpäin. Yhdenvertaisuus on siis myös yhdenvertaisten mahdollisuuksien luomista, vaikka henkilöillä on erilaiset lähtökohdat.

Hyvässä hallinnossa tulee huomioida oikeusperiaatteet ja yhdenvertaisuus. Kouluissa toimitaan yhteistyössä hyvin monenlaisten perheiden kanssa, jolloin selkokieliisyys, mahdollisuus myös ei-sähköisiin palveluihin, palvelussa huomioitava mahdollisuus yksityisasioiden säilyttämiseen, kuvallinen viestintä sanallisen rinnalla ovat pieniä, mutta merkittäviä tekoja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Kouluissa huomiota tulee lisäksi kiinnittää kurinpitotoimien yhdenvertaisuuteen sekä oppimisen arvioinnin oikeudenmukaisuuteen.

Tasa-arvoon liittyy myös henkilöstöön liittyvien prosessien- ja toimintamallien yhdenmukaistaminen ja käsittelyn avoimuus käsittelijästä ja esimiehestä riippumatta vaikka lopputulos voikin vaihdella.

Kokonaisuudessaan työkirja on erittäin käyttökelpoinen väline oikeudenmukaisen kaupungin kehittämiseen. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyö vaatii tekoja, pelkät hyvät ajatukset eivät riitä. Suunnitelman pohjautuminen perustuslakiin velvoittaa jokaista toimimaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden hengessä. Kattava esittely viranomaista koskevasta lainsäädännöstä tulisi saattaa jokaisen tietoon myös perusopetuksessa. On hyvä, että suunnitelma kattaa nyt myös luottamushenkilöt, vaikka heidän toimintansa ei vertaudukaan viranomaistoimintaan. Suunnitelmaa koskevassa viestinnässä tulisi nostaa esiin toiminnallisten kärkien osa työkirjasta, se sisältää selkeimmin tehtäväksiannot eri toimialoille ja tulosalueille.

Varhaiskasvatuksen tulosalue on nostanut suunnitelmakokonaisuudesta esille seuraavaa:

Työkirjan strategiset painotukset tulevaisuuden yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyössä ovat tärkeitä. Varhaiskasvatuksen lausunnossa tuodaan esille tarve pohtia kaupungin uusien asukkaiden toimijuuden ja vaikuttamisen mahdollistamista. Esimerkiksi yhteisen ns. kielistrategian sisältöä eri palveluissa, kuten tulisiko kuntalaisia palvella myös muilla kuin lain edellyttämällä kielillä, olisi hyvä arvioida.

Työkirjan ensimmäistä lukua pidetään selkeänä sekä luvussa 6 esitetyjä näkökulmia tärkeinä. Luvussa 9 esiintuodut käsitteet on esitelty hyvin. Lisäksi työkirjan katsotaan tuovan hyvin esille henkilöstöpoliittisen suunnittelun perusteet.

Varhaiskasvatuksen tulosalue esittää työkirjaan seuraavia täydennyksiä. Työkirjan toisessa luvussa käsitellään tasa-arvolain toteuttamista koulutuksessa ja opetuksessa. Asenteet kuitenkin muotoutuvat jo varhaislapsuudessa, jolloin esimerkiksi sukupuoliroolit ovat mielenkiinnon ja jäsentymisen kohteena. Tästä syystä työkirjaan tulisi lisätä maininta tasa-arvon merkityksestä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Työkirjan toisessa luvussa tarkastellaan myös osallisuutta edistävää lainsäädäntöä. Varhaiskasvatuslaki korostaa vahvasti sekä lasten että huoltajien osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuutta. Siten lainsäädäntöä käsittelevään lukuun tulisi ottaa maininta myös varhaiskasvatuslaista.

Työkirjan sivuilla 19–20 tuodaan esille esimerkkejä tilanteista, joissa yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista tulisi arvioida. Varhaiskasvatusta koskevaa esimerkkiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se vastaisi nykyisen varhaiskasvatuslain sisältöä. Työkirjan luvussa 7 käsitellään käytössä olevia arvioinnin menetelmiä ja työkaluja. Näiltä osin toivotaan tarkempaa linjausta siitä, mitä toiminnan arvioinnin menetelmiä Vantaalla pidetään erityisen toivottavana.

Nuoriso- ja aikuiskoulutuksen tulosalueen mukaan suunnitelma on laaja ja ottaa huomioon nykyaikaiset ajatukset tasa-arvon edistämisestä muutenkin kuin vain naisen ja miehen välisen asian tarkasteluna. Erityisen positiivisena pidetään ”Lainsäädäntöä” ja ”Syrjimättömyys ja tasa-arvon sekä yhdenvertaisuuden edistäminen toimintatapana” -kappaleissa esitetyjä eri tilanteita

havainnollistavia esimerkkejä. Jälkimmäisessä kappaleessa olevaan ”Apua, neuvoja ja lisätietoa” -kohtaan ehdotetaan lisättäväksi maininnat Miesten tasa-arvo ry:stä (miestentasa-arvo.fi) sekä Naisasialiitto unionista (www.naisunioni.fi).

Kirjastopalveluiden tulosalue pitää toiminnallisen ja henkilöstöpoliittisen suunnitelman erottamista toisistaan toimivana ratkaisuna. Lisäksi kirjastopalvelut painottavat hallintolain mukaisen hyvän kielenkäytön merkitystä kansalaisten yhdenvertaisuuden toteutumisessa. Selvä ja hyvä kielenkäyttö myös vähentää tarvetta erillisille selkokielisille teksteille. Monimuotoisuuden kehittämistä kaikilla kaupungin organisaation tasoilla tulisi henkilöstön osalta pohtia. Kirjastopalveluissa lähtökohtana on nollatoleranssi suhteessa asiakkaiden syrjintään alkuperän, kansalaisuuden sekä kielen osalta.

Liikuntapalveluiden tulosalue pitää suunnitelmakokonaisuutta perusteellisesti tehtynä, eikä näe tarvetta tarkennuksiin tai korjauksiin. Liikuntapalvelut pitävät olennaisena sitä, miten suunnitelma konkretisoituu ja näkyy arjessa. Tämän vuoksi toiminnallisen suunnitelman viittaukset ensi keväänä tulosalueilla tehtävään työhön koetaan tärkeiksi.

Nuorisopalveluiden tulosalue on nostanut suunnitelmakokonaisuudesta esille seuraavaa:

Suunnitelmaluonnos on varsin laaja ja osaltaan teoreettinen. Suunnitelman olisi hyvä olla helppolukuisempi ja toiminnalliset tavoitteet selkeämmin esiintuova.

Työkirjan ensimmäisen luvun innovatiivisuutta käsittelevässä osiossa puhutaan ”muotista” sekä moninaisuudesta. Mikäli muotilla tarkoitetaan heteronormatiivista ajattelua, tämä olisi hyvä tuoda esille. Myös moninaisuus-termiä pyydetään avaamaan tarkemmin. Työkirjan toisessa luvussa käsitellään sukupuoli-identiteettiä ja sukupuolen ilmaisua. Näitä termejä avataan myöhemmin tekstissä, mutta niiden sisältöä olisi hyvä avata tarkemmin myös tässä kohdassa. Tässä yhteydessä ehdotetaan hyödynnettäväksi Kuntaliiton yleiskirjeen 7/2015 sukupuoli-identiteettiä ja sukupuolen ilmaisua koskevaa osaa. Työkirjan neljänteen lukuun ehdotetaan lisättäväksi sateenkaareva nuorisotyö osana tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä Vantaan kaupungin toiminnassa. Työkirjan viidennessä luvussa käytetään termiä essentialismi, joka ehdotetaan korvattavaksi termillä heteronormatiivisuus. Viidennessä luvussa Mikä tekee minusta minut -otsikon alla olevaa kohtaa ”sukupuoli” tulisi täydentää lisäämällä siihen ”tai sukupuolen kokemus”.

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman kappaleeseen ”Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön kärjet valtuustokaudella 2017–2020” toivotaan selvennystä siihen, miten kaupungin moninaiset palvelut edistävät tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja edistävätkö palvelut sosiaalista tasa-arvoa. Lisäksi toivotaan, että Uusien avauksien kärjet -kohdassa mainitussa sukupuolitietoisessa budjetoinnissa huomioidaan myös kaupungin eri toimintoihin myöntämien avustusten sukupuolivaikutukset ja että eri alueiden sosioekonomiset eroavuudet huomioitaisiin palvelujen kohdentamisessa.

Suunnitelmassa puhutaan paljon naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta, joka itsessään vahvistaa heteronormatiivista ajattelua. Olisi hyvä, että ainakin

suunnitelman käytännön toimenpiteissä tuotaisiin selkeämmin esille mitä heteronormatiivisuus tarkoittaa, aiheuttaa ja miten näitä asioita voisi tuoda näkyväksi lasten ja nuorten parissa työskennellessä. Kaiken kaikkiaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt otetaan suunnitelmassa hyvin huomioon, muun muassa perhesuhteiden esimerkeissä, joissa oli käsitelty myös sateenkaariperheitä.

Kulttuuripalveluiden tulosalue pitää suunnitelmakokonaisuuden luonnosta hyvänä, eikä koe tarvetta lausua asiassa.